PÎINEA ÎMPĂCĂRII

Pe 19 ianuarie 1991, în Chișinău a avut loc congresul de constituire a Asociației culturale «Transnistria». La această importantă întrunire au sosit peste 300 de reprezentanți din raioanele transnistrene ale R.S.S. Moldova. De asemenea au fost prezenți circa 200 de originari din Transnistria care locuiesc la ora actuală în Chișinău și în alte localități ale republicii. Importanța acestei întruniri a fost subliniată și de participarea figurilor politice și culturale de primă mărime: domnul Mircea Snegur, Președintele R.S.S. Moldova, dl Ion Ungureanu, ministru al cultelor și culturii, dl Nicolae Mătcaș, ministru al învățămîntului și științei, dl Petru Soltan, membru al Prezidiului Sovietului Suprem, domnii deputați și scriitori Grigore Vieru, Nicolae Dabija, precum și dl Petru Buburuz, deputat al poporului, președintele Societății «Mitropolitul Varlaam», alte personalități ale vieții noastre politice și culturale.

Buna lucrare întru consolidarea forțelor de pe întreg teritoriul republicii și pentru prosperarea vieții spirituale și culturale a moldovenilor din Transnistria, iată obiectivul de bază al Asociației culturale «Transnistria». Cu un start ușor întîrziat, această organizație obștească va suplini în mod negreșit golul informațional și spiritual creat de-a lungul deceniilor de un sistem totalitarist, vid pe care separatiștii din Transnistria încearcă actualmente să-l folosească în interese proprii. Conștiința de neam a miilor și zecilor de mii de moldoveni din Transnistria poate fi deșteptată doar prin convingere, prin informație, prin cultivarea dragostei față de limba maternă, față de valorile noastre tradiționale comune pentru toată suflarea din spațiul spiritual carpato-dunărean. E o muncă grea, de mare răspundere, care trebuie efectuată cu multă răbdare și grijă, dar mai ales cu multă dragoste față de frații de dincolo de Nistru.

Reproducem în numărul de astăzi cîteva din cuvîntările ținute la 19 ianuarie curent. Din considerente de spațiu, nu le repetăm pe cele publicate deja în presa noastră. Tot din aceste motive procedăm la expunerea rezumativă a discursului de bază ținut de dl Petru Soltan, președintele grupului de inițiativă. Mesajul domnului Mircea Druc, prim-ministru al R.S.S. Moldova, a fost citit la această adunare de unul din consilierii Domniei sale. Semnificativ și cu un tîlc deosebit este scrisoarea lui moș Gheorghe din Slobozia, scrisoare citită de doamna Veronica Teacă, originară din Transnistria. Din motive de securitate, nu dăm numele deplin al acestui înțelept moldovean care nu și-a uitat rădăcinile și identitatea. De altfel, trebuie să constatăm cu adîncă îngrijorare că cei care încearcă să-și manifeste într-un fel sau altul atașamentul și dragostea față de limba și istoria neamului sînt persecutați, amenințați, șantajați de către forțele răului, forțele separatiste irresponsabile și încă destul de agresive. De exemplu, am aflat cu durere și revoltă justificată faptul că copilașii moldoveni nu au posibilitate să asculte la radio povestea de seară difuzată de postul de radio Chișinău. Rețeaua radio care poate fi ascultată în Transnistria a fost pînă mai ieri «Maiak», iar la ora actuală un oarecare alt post, pare-mi-se «Svobodnaia Rossia». Liderii separatiști se fac astfel responsabili de o politică antinațională, lucru care reiese clar din toate cuvîntările rostite la congres, dar mai ales din discursul domnului Petru Soltan, discurs argumentat și convingător, care conține nu declarații politice, ci fapte și cifre concrete. Ar fi cazul ca această politică discriminatorie a liderilor separatiști să facă obiectul unei anchete speciale a organelor de resort din republică, astfel ca cei făcuți vinovați să fie trași la răspundere.

Mesajul domnului Mircea Druc, prim-ministru al Guvernului R.S.S. Moldova:

Rog să-mi permiteți ca astăzi, în ziua de constituire a Societății culturale «Transnistria», zi de mare importanță pentru destinele întregului nostru popor, să mă adresez către D-voastră în numele Guvernului Republicii Moldova și al meu personal cu cele mai calde felicitări și urări de succes congresului D-voastră.

Vă exprim cu această ocazie profunda recunoștință pentru invitația la congres și totodată scuzele și regretul meu pentru că nu pot fi între D-voastră în aceste clipe, din motive de sănătate.

Noi niciodată, în orice împrejurare, pe parcursul istoriei, nu am uitat și nu ne-am simțit desprinși de frații noștri de sînge și de neam din Transnistria. Șansa noastră istorică de renaștere națională și de organizare statală nu poate fi înfăptuită decît împreună. Așezarea și orînduirea Țării Moldovei nu ne-o putem imagina altfel decît în hotarele ei vechi și strămoșești, stăpînite dintotdeauna și neclintit de neamul moldovenilor. Destinele noastre, ale republicii, precum am spus-o și altă dată, se vor hotărî nu în cabinetele imperiale, ci aici, pe Nistru, riul care de azi înainte nu trebuie să-i despartă pe moldoveni, ci să-i unească în veci.

Vă urez, așadar, Dumneavoastră, și nouă tuturor, cuget luminat, vrednicie și tărie sufletească întru Victoria idealurilor noastre!

Așa să ne ajute Dumnezeu!

Petru Soltan, președintele Asociației culturale «Transnistria» membru al Prezidiului Sovietului Suprem, deputat al poporului:

Transnistria a fost populată din cele mai vechi timpuri de triburile tracice ale dacilor ori geților, strămoșii neamului nostru. Marele geograf al antichității Ptolemeu spune textual: «Tărmul de la gura cea mai de nord a Istrului (Dunării) pînă la vărsarea fluviului Borisfene (Niprului) și în interiorul teritoriului e locuit de carpi». (Carpii — un puternic grup de triburi dacice). Prin anii 60 înainte de era noastră regele geto-dacilor Burebista unește la regatul său o parte din Transnistria locuită de geți. În secolele I—II era noastră romanii cuceresc vaste teritorii geto-dace. E știut că țărmul transnistrean al Mării Negre n-a fost ocupat de romani, însă el se afla sub controlul lor direct. După retragerea romanilor la sud de Dunăre (271—275) se intensifică năvălirea popoarelor nomade. Prin Transnistria trec spre sud-est goții, hunii, avarii și slavii. Dar pînă la năvălirea mongolă din 1241 în nordul Transnistriei se încheagă o formațiune statală — țara Bolohovenilor. Bolohovenii nu sînt altcineva decît volohii (voloh-boloh), nume dat de slavii orientali românilor în evul mediu. Cronicile vechi rusești îi menționează în 1231 luptînd în alianță cu regele Ungariei împotriva principelui Daniil Romanovici al Haliciului și în alte cîteva rînduri. Țara Bolohovenilor, una din primele formațiuni statale ale românilor de la răsărit de Carpați, este o mărturie în plus a permanenței moldovenilor în Socialistă Moldovenească.

În cei 16 ani de existență a R.A.S.S.M., aici au fost construite noi întreprinderi industriale, s-au reconstruit întreprinderile existente. A crescut volumul producției agricole. Au fost deschise noi instituții de învățămînt, printre care Institutul învățămîntului public din Tiraspol (ulterior Institutul Pedagogic), Institutul Învățătoresc de la Balta, Institutul de Cercetări Științifice în Domeniul Umanistic, școli agricole și tehnice profesionale, zeci de școli cu predarea în limbile moldovenească, rusă, ucraineană și evreiască, case de cultură, cluburi raionale și sătești, case de lectură, biblioteci. La 1 mai 1924 a apărut în limba moldovenească primul număr al ziarului «Plugarul roș», din 1932 s-a trecut la grafia latină.

Din Transnistria au apărut mulți scriitori, muzicieni, oameni de știință, savanți cu renume.

Totodată e necesar să menționăm că în timpul dominației totalitariste, moldovenii au avut și mult de suferit în componența autonomiei. Bunăoară, din cei 14,5 mii de muncitori antrenați în economia R.A.S.S.M. în 1928 moldovenii constituiau numai 600 de oameni.

Și mai grea a fost situația în agricultură. În primăvara anului 1931 s-au «deschiaburit» circa 300 de gospodării. Stăpînii cu tot cu familii au fost evacuați în regiunile îndepărtate ale țării. Pentru ționau teatrele naționale de la Tiraspol și Odesa, corul moldovenesc «Dorul Bugului», Teatrul de operă și balet din Odesa etc.

Oricît de paradoxal ar părea, dar după izgonirea cotropitorilor germano-fasciști în martie—aprilie 1944, din cauza regimului stalinist au avut de suferit din nou mulți oameni nevinovați, printre care și cei care au luptat contra fasciștilor în ilegalitate. Activitatea lor clandestină a fost negată, iar comuniștii — excluși din P.C.(b) din Uniune cu următoarea formulare: «pentru colaborare cu cotropitorii germano-români», «pentru pasivitate în lupta contra ocupanților», «pentru comportare nedemnă» etc.

Cele mai grozave operațiuni ale sistemului totalitarist au fost închiderea totală și distrugerea bisericilor, strîmtorarea țăranului în micile petice de pămînt, adică, în fond, proletarizarea lui, migrațiunea și consecințele ei de deznaționalizare.

În anii restructurării Transnistria se confruntă cu noi probleme, drame și tragedii. Procesele de deznaționalizare a băștinașilor moldoveni din trecut continuă și în anii restructurării. De data aceasta sub altă formă, prin construcția giganticelor șantiere industriale de subordonare unională, cum ar fi, bunăoară, uzina metalurgică de la Rîbnița, care au generat enorme transformări demografice cu mii și zeci de mii de specialiști veniți în Moldova și trimiterea transportă la gunoiștea orășenească. Multe deșeuri industriale toxice se formează la Dubăsari.

Anual se înregistrează cîteva cazuri de otrăviri în masă și salmoneloze. Astfel de cazuri au avut loc în 1990 la Dubăsari, Camenca, la baza de odihnă «Tiraspolceanka» din Zatoka a direcției de comerț din Tiraspol.

În domeniul învățămîntului din Transnistria s-a creat o situație la fel de alarmantă. La ora actuală rămîne acută problema asigurării cu specialiști a școlilor medii din Transnistria, cu cadre de limbă maternă, mai ales în ultimul timp, cînd clasele sînt divizate în grupe. Doar în raionul Slobozia sînt necesari peste 60 de învățători de limbă maternă. Și la Tiraspol limba moldovenească este predată de obicei, de nespecialiști. Ministerul Științei și Învățămîntului depune mari eforturi pentru a satisface necesitățile părinților și ale elevilor din raioanele transnistrene, astfel ca fiecare elev să aibă posibilitatea de a-și continua studiile în limba dorită. La Tiraspol au fost deschise 6 clase cu predarea în limba maternă. Au fost deschise suplimentar grădinițe și clase pentru copiii moldoveni în raioanele Camenca, Grigoriopol, Slobozia și Dubăsari.

Cu toate acestea, problema încă nu este rezolvată. Iată doar cîteva exemple. În 1990 orașul Dubăsari avea circa 35 mii locuitori, dintre care 15,4 mii (ori 43,4%) — 10,7 mii (30